

Det danske agerlands natur på retur

Brandt, Jesper

Published in:
Fructus: forskningsnyt fra Roskilde Universitetscenter

Publication date:
1986

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Brandt, J. (1986). Det danske agerlands natur på retur. *Fructus: forskningsnyt fra Roskilde Universitetscenter*, 4, 18-19.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Det danske agerlands natur på retur

Forholdet mellem grundforskningen, dens umiddelbare anvendelse og dens politiske funktion er ikke altid lige let gennemskuelig. Forskningsprojektet »Udviklingen af agerlandets småbiotoper i Øst-Danmark«, er et godt eksempel på dette.

I FRUCTUS nr. 1 blev omtalt opbygningen af småbiotopprojektet, der har været støttet af det veterinær- og jordbrugsvidenskabelige forskningsråd. Projektet, der omhandler en registrering af status og udvikling i agerlandets småbiotoper, set i lyset af den teknologiske og strukturelle udvikling i landbruget, er ved at være afsluttet.

Småbiotoper omfatter små (under 2 ha) *areelle* biotoper, som f.eks. moser, mergelgrave, småsøer, bevoksninger, beplantninger og gravhøje, samt *linieformede* ikke-opdyrkede biotoper, som skel, hegn, diger, grøfter og vandløb.

Nedgang i antallet af biotoper

Et af de væsentligste kontante resultater, nemlig en vurdering af nedgangen i forekomsten af småbiotoper i agerlandet, fremgår af tabel 1.

Der er stor forskel fra type til type, ligesom den hastighed, hvormed de er blevet nedlagt, er forskellig fra egn til egn og fra type til type.

Det ses også af tabellen, at der i realiteten er tale om en mere sammensat udvikling, hvor nettotallene dækker over en reel nedlæggelse af mange flere biotoper, mens andre biotoper er blevet oprettet. De opståede har til dels andre kvaliteter end de nedlagte. F.eks. består en meget stor del af de opståede tørre areelle biotoper af mindre nåletræsbeplantninger. De forsvundne var i højere

Tabel 1. Udviklingen i antallet af arelle og længden af linieformede småbiotoper 1890-1980 i Øst-Danmark. Skøn på grundlag af udvalgte områder.

	Våde arelle	Tørre arelle	Våde linieformede	Tørre linieformede
Nettoændring	-- 32%	+31%	+70%	+43%
% forsvundet siden 1890	+57%	+15%	+80%	+77%
% opstået siden 1890	+25%	+46%	+10%	+34%

grad løvtræsbiotoper med et mere alsidigt dyre- og planteliv. Detsamme gælder til dels de tørre linieformede - altså for især hegnenes vedkommende (idet digerne nu næsten er forsvundet).

Detaljeret kortlægning

I tilknytning til biotopprojektets arbejde, har der ved RUC været gennemført flere studenterspecialer

Dels er der foretaget detaljerede kortlægninger af disse biotoptypers indhold af plante- og dyrearter, og dels forsøg på at beskrive sammenhængen mellem dette og biotopernes placering i landskabet.

Her mødes biologiske og geografiske forskningsinteresser indenfor den såkaldte ø-biogeografi. Det er en forskningsgren, hvor man søger, også teoretisk, at beskrive artsrigdommen i biotoperne som funktion af deres størrelse og rumlige placering i forhold til andre biotoper. Såvel teoretiske som empiriske aspekter af ø-biogeografien har i de senere år været voldsomt diskuteret på internationalt plan. Denne udvikling har været fulgt meget nøje i forbindelse med gennemførelsen af småbiotopprojektet. Disse diskussioner skyldes ikke blot en videnskabelig trang til at finde lovmæssigheder i naturen. Der knytter sig i høj grad en stærk planlægningsmæssig interesse til denne form for erkendelse.

Koordineret forskning

Koordineringen af denne forskning foregår bl.a. indenfor det i 1982 dannede internationale selskab for landskabsøkologi (International Association for Landscape Ecology - forkortet IALE). IALE udmærker sig ved at udgøre et tværfagligt forum for faglig udvikling indenfor et felt, der i de fleste lande (herunder Danmark) i praksis er splittet op på mange forskellige fag og institutioner med deraf følgende vanskeligheder for faglig kommunikation i national og international sammenhæng. Endvidere er det kendetegnet ved en snæver forbindelse til den praktiske landskabsplanlægning, idet denne opfattes både som mål og inspirationskilde for den landskabsøkologiske forskning. Dette selskabs første egentlige seminar om »Metoder i landskabsøkologisk forskning og planlægning« fandt sted på RUC i efteråret 1984. Der deltog ca. 150 forskere fra 25 lande.

Naturforarmningen som følge af landbrugets tekniske og strukturelle udvikling og den ø-biogeografiske forståelse for denne udvikling blev netop et af de mest diskuterede emner på denne konference. På baggrund af forskningsresultater fra især USA, Canada og Frankrig kan det fastslås, at *konnektiviteten* i landskabet, dvs. den fysiske sammenhæng i form af forbindelseslinier mellem biotoperne, har afgørende betydning for stabilitet og sikring af en artsrigdom af dyr og planter.

Mange forhold, f.eks. hvordan denne konnektivitet rent faktisk lader sig kvantitativt måle, er der dog fortsat kun spagfærdige bud på. Alligevel har disse ideer, allerede før de videnskabeligt set er blevet blot nogenlunde efterprøvet, vundet fodfæste indenfor den praktiske planlægning. Således er der indenfor planlægningen af det åbne land i hovedstadsområdet og i Vestsjællands Amt udlagt *spredningskorridorer*, der angiveligt skal kunne øge konnektiviteten i området. Spredningskorridorerne er hovedsageligt udlagt i tilknytning til de større vandløb.

c Gregers Nielsen/Billedhuset

biogeografiske ideer. Men denne opfattelse deles langt fra af alle: Der er lavet en hel del undersøgelser over forskellige socialgruppers præferencer, hvad angår naturområder. De viser tydeligt, at de højest placerede socialgrupper foretrækker ensomt beliggende naturparkslignende landskaber. De laveste socialgrupper føler sig i højere grad tiltrukket af landskaber, der byder på socialt samvær, som badestrande. De viser også, at de udvalgte landskaber har snæver tilknytning til den aktive naturanvendelse, der foretrækkes af den pågældende. Interessen for i det hele taget at færdes i naturen er knyttet til den uddannelse eller opdragelse, man har i at anvende naturen.

Og den mest aktive naturanvendelse i agerlandet må jo nok siges at være landmandens. For ham er naturen først og fremmest pløjemarken. Det er den, han er forbundet med, er afhængig af og samtidig mestrer.

Forskellige landskabsopfattelser
Landskabsøkologien kan altså her i en vis forstand siges at komme til at fremstå som et videnskabeligt alibi for helt andre planlægningsmæssige interesser. For når man skal planlægge, hvordan det fremtidige landskab skal se ud, drejer det sig jo ikke bare om at søge at finde en eller anden landskabsøkologisk begrundelse somvejledning. Udover de forskellige økonomiske interesser, drejer det sig i høj grad også om forskellige landskabsopfattelser. Finder man, at et varieret parklandskab med masser af biotoper er det smukkeste i verden, kan man finde støtte herfor i de ø-

ling af højspændingsmaster i naturskønne områder, senere er blevet ivrige fortalere for placering af vindmøller over hele landet. Men selvmodsigelsen er faktisk kun tilsyneladende. For det, der i disse menneskers øjne gør vindmøllen smuk, er primært forståelsen for, indlevelsen i og accepten af dens funktion indenfor et naturudnyttelsessystem, som man i øvrigt føler sig engageret i og er i pagt med. Dvs. at nogle samfundsmæssige perspektiver: her vedvarende energi, decentralisering, lavteknologi m.m. medfører ikke blot en positiv indstilling til vindmøller, men også til deres tilstedeværelse i landskabet.

Polarisering af natursynet

Spørgsmålet er om vi bevæger os imod en polarisering af forskellige socialgruppers natursyn. De produktive erhvervs - især landbrugets - natursyn er præget af den aktive produktive vekselvirkning med naturen på den ene side. På den anden side er byerhvervenes - især hele servicesektorens - natursyn præget af behov for variation og oplevelsesrigdom. Snarere end af forståelse for, hvorledes den produktive naturanvendelse bidrager til opfyldelsen af også deres menneskelige behov.

Eet er altså at kunne konstatere de forandringer, der finder sted i agerlandets naturindhold - noget helt andet er at vurdere, hvorledes landskabet skal se ud i fremtiden. Således er også landskabsøkologien et eksempel på, hvorledes forbindelsen mellem forskningen og dens samfundsmæssige anvendelse ikke er så enkel, som den ellers umiddelbart måtte lade ane.

Byboens naturtilknytning er af en anden art, og eftersom disse efterhånden udgør over 90% af befolkningen, har det jo betydning for den generelle naturopfattelse - såmænd også landmandens. Men byboens naturtilknytning kan faktisk forstås på en ret så tilsvarende måde som landboens.

Højspændingsmaster eller vindmøller

Lad mig give et eksempel, der måske sætter sagen på spidsen: Hvad er smukkeste - eller om man vil, grimme - at placere i agerlandet: En højspændingsmast eller en moderne vindmølle? De minder en del om hinanden, bortset fra at vindmøllen ofte er mere iøjnefaldende end højspændingsmasten og måske nok må siges at udgøre en større risiko, hvis den løber løbsk. Alligevel kan man opleve, at mange byboere, der har lagt stor energi i at bekæmpe opstil-

Jesper Brandt, cand.scient., lektor ved inst. for geografi, samfundsanalyse og datalogi. Ansat på RUC siden 1974. Primære forskningsområder er geografi, landskabsanalyse, forholdet mellem natur og samfund. Materielle og ideologiske sider af den økologiske krise. Færøerne og historisk geografi. Ref.: »Om økologi«, sammen med Peder Agger. »Humanøkologisk beskrivelsesmetode«, sammen med R.O. Rasmussen. »Historisk-geografiske undersøgelser af den færøske fåreavl«. Udviklingen af agerlandets småbiotoper i Østdanmark«. Kan kontaktes på tlf. 2463 i hus 19.2.